

*Rzemiosło artystyczne dawnych Prus z kolekcji:
Jerzego Wiśniewskiego, Artura Wasielewskiego, Edwarda Parzycha,
Zbigniewa Jarockiego, Dariusza Brzozowskiego*

Meblarstwo

. Meble elbląskie, wystawa w Muzeum Miejskim i Rzemiosł Artystycznych w Gdańsku, ok. 1917, H. F. Secker, *Die Kunstsammlungen im Franziskanerkloster zu Danzig*, Berlin 1917

Meblarstwo w Prusach pozostawało pod wpływem europejskich krajów nadbałtyckich (Niemcy, Holandia, Anglia). Dopiero w XVII i XVIII wykształcił się tu charakterystyczny typ mebli, a Gdańsk, Elbląg i Toruń - ośrodki miejskie należące do związku miast hanzeatyckich, stały się prężnie rozwijającymi centrami produkcji meblarskiej, którą cechował własny, odrębny styl.

Meble gdańskie wykonywano głównie z dębu, z użyciem fornirów z drogich, importowanych gatunków drewna, jak orzech, mahoń, palisander, czy drewno rodzimych drzew owocowych. Do dekoracji snycerskich używano najczęściej drewna orzechowego. Stosowano również masowo inkrustacje z kości słoniowej. Wytwory te, oszałamiające przepychem rzeźbień (szczególnie gdańskie szafy sieniowe z XVII i XVIII wieku), były uznane i cenione w Polsce i Europie, jako symbol statusu magnaterii i bogatego mieszczaństwa.

W meblarstwie elbląskim głównym materiałem było jasne, o ciepłym odcieniu, drewno jesionowe, które zdobiono intarsją pokrywającą całe frontony szaf sieniowych, skrzyń, zegarów. W drugiej połowie XVIII wieku zdobienia intarsjowane to głównie kwiaty i taśmy, a od początku XIX w.

stosowano tylko intarsję taśmową. Meble były popularne wśród mieszczaństwa, ale także właściciele okazałych domów podcieniowych na Żuławach.

Meble toruńskie różniły się od gdańskich i elbląskich, głównie poprzez dekoracje intarsjami figuralnymi. W treści tych dekoracji przeważają motywy alegoryczne przedstawiające cnoty bądź symbole męstwa i szlachetności. Stolarze toruńscy zdobili nią niemal wszystkie meble: szafy sieniowe, szafki ściennie, szafy zegarowe, skrzynki, kasetki, a także boazerie i drzwi.

Szafa gdańska, k. XVII w., Prussia -Museum w Królewcu, k. XIX w., A Boetticher, *Die Bau- und Kunstdenkmäler der Provinz Ostpreußen*, Bd. 7, Königsberg 1897

Typowe sprzęty z lokalnych ośrodków rzemiosła meblarskiego:

Skrzynie o prostopadłociennej bryle i płaskim wieku, wsparte na niewysokich nóżkach, najczęściej są z dekoracją intarsjowaną, którą zdobione jest lico, boki i wieko skrzyń lub malowaną w sposób naśladowujący intarsję. W większości skrzynie posiadają zamek, z mosiężnym szyldem, na wieku nabijane są mosiężne guzy, a boki zaopatrzone w duże, masywne uchwyty.

Szafy najczęściej są trzykondygnacyjne, ze skrzyniowym cokołem, trzonem zaopatrzonym w pojedyncze lub podwójne drzwi, z bogato dekorowanym szczytem. Zwieńczenie jest trapezowato

wzniesione po środku lub zbudowane z dwóch wolutowo wygiętych gzymsów rozdzielonych sterczyną, na których umieszczano dekoracje intarsjowane, snycerskie lub malowane, niejednokrotnie z datą inskrypcyjną.

Krzesła są na niewysokich, toczonych w pierścieniu nogach, z zaplekiem złożonym z drobnych, tralkowych szczebelków i wyplatane siedziska. Dekoracje są ornamentowe, data i inicjały znajdują się głównie na zapleku krzesła.

Wśród domowych sprzętów na uwagę zasługują także inne meble: łoża, ławeczki, stoły, szafki narożne, szafki ścienne, okuwane skrzynki na dokumenty i pieniądze, zegary w obudowie meblowej.

Wytwórczość meblarska w warsztatach rzemieślniczych dawnych Prus zaczyna zanikać w początku XIX wieku, wypierana przez masową produkcję modnych wówczas mebli w stylu empire i biedermeier.

Do roku 1945 w pałacach, dworach, kamienicach miejskich, domach wiejskich, domach podcieniowych na Żuławach, był jeszcze duży zasób mebli z lokalnych warsztatów. Dotkliwe straty wojenne, jakie miały miejsce na terenach dawnych Prus, objęły także zabytkowe meblarstwo. Zachowały się bardzo nieliczne egzemplarze, które dziś znajdują się przede wszystkim w kolekcjach prywatnych i muzeach.

Prezentowane na wystawie meble to przykłady typów, technik zdobniczych i dekoracji spotykanych w dawnych Prusach od XVII do końca XIX wieku.

Dariusz Brzozowski, Jagoda Semków